

ISTORIA PALATELOR DIN TIMISOARA CARTIERELE IOSEFIN-ELISABETIN

De Costica Liciu

Completari: Lucian Muntean

Gara din Iosefin – Cartierul Iosefin Timisoara, (imagine din arhiva)

Iosefin, alternativ **Iozefin** (în germană *Josephstadt*, maghiară *Józsefkülváros*), este un cartier din Timisoara. Numele său provine de la cel al împăratului Iosif al II-lea, în timpul domniei căruia a fost întemeiat.

Istoricul cartierului Iosefin

Iosefinul, numit initial *Maierale Vechi*, a fost proiectat la început ca un sat de coloniști germani, pe de o parte și de alta a Canalului Bega. În 1744 se primește aprobarea de înființare, iar în 1773, după a doua sa vizită în Banat, împăratul Iosif al II-lea de Habsburg acceptă ca acest cartier să îi poarte numele. Pe malul Begăi se construiesc mori, Fabrica de Tigări, în 1846, cea mai veche din România de azi, fabrica de ciocolată (actuala Kandia), cea de pălării, uzina de apă industrială. Construit inițial lângă Cetatea Fortificată, Iosefinul era separat prin ziduri masive de cetate și s-a dezvoltat independent, de-a lungul Canalului Bega, pe care se transporta marfa, și în jurul gării. Astăzi, limita dintre cartiere nu mai există, zidurile fiind demolate la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Bv. 16 Decembrie 1989 - Poarta de intrare in cartierele Iosefin/Elisabetin. Foto: Costica Liciu 2014

Bv. 16 Decembrie 1989 - Poarta de intrare in cartierele Iosefin/Elisabetin, (imagine din arhiva Budapesta) [Fotografia este dintr-o serie "sepia" din 1912.](#)

Traseu Iosefin - Elisabetin

Cartierele istorice de la sud de cetate adăpostesc sute de clădiri de patrimoniu.

Cartierele istorice Iosefin și Elisabetin au apărut la sud de cetate, pe locul unor foste grădini date în arendă („maiere”).

Primele clădiri apar în Elisabetin, însă doar cartierul Iosefin reușește să devină un adevărat cartier încă din secolul al XVIII-lea. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, introducerea energiei aburului în locomotivă aduce o dezvoltare spectaculoasă a celor două cartiere, căci aici se aflau gara și portul orașului.

Între 1860-1916 se construiesc zeci de străzi noi cu sute de case frumoase – unele adevărate bijuterii ale arhitecturii în jurul anilor 1900.

Podul Traian sau Podul Huniade, cunoscut de timisoreni ca **Podul de la Maria**, a apărut când podul de lemn din zona a fost înlocuit cu unul metalic, în jurul anului 1871, consolidat mai apoi cu ocazia electrificării tramvaiului, în 1889, de către Societatea austro-ungară de cai ferate și de Fabrica de poduri din Resita. A fost demontat în 1913 și transportat în aval pentru a fi repus între străzile Muresanu și Ady Endre, numit acolo „Podul de Fier” pentru pietoni. Construcția nouă a fost gata în 1917, fără turnurile și galeriile care îl caracterizau.

După al doilea război mondial, podul a fost modernizat și este cel mai larg printre podurile mai vechi din oraș.

Specificatii : Podul are o deschidere de 32.80 metri și o lungime de 40 de metri, drumul este de șapte metri lățime, cele două poteci, fiecare doi metri.

Podul Traian (Hunyadi-hid) 1906.

Podul Traian, [Hunyadi-híd](#), 1910.

Podul Traian – 2014. Foto: Costica Liciu

Palatul Societății de Hidroameliorări Timis-Bega; Clădirea, în stilul arhitecturii 1900, este decorată (printre altele) cu reprezentări de pesti.

Palatul Societății de Hidroameliorări Timis-Bega, Foto: Costica Liciu 2014

Pe partea cealaltă (adică pe partea „elisabetana”) avem o clădire Art Nouveau eclectic, cu elemente neogotice: Palatul Marschall (arh. Martin Gemeinhardt).

Palatul Marschall. Foto: Costica Liciu 2014

Pomul vietii, fluturi stilizati, elemente florale tipic gotice – în stil Art Nouveau.

Palatul Marschall (fluturi stilizati). Foto: Costica Liciu 2014

Piata Plevnei

Ne aflăm în mijlocul unei foarte valoroase „rezervatii de arhitectură a anilor 1900” – practic majoritatea clădirilor (1900-1910) ar merita descrieri amănuntite. Spectaculos decorate sunt "Casa cu păuni si bufnite" (sau casa Johann Hartlauer, aflată în Piata Plevnei nr.7) si respectiv la nr.6 „Casa cu păuni”. Pe cealaltă parte a strazii, la nr. 5, se află Palatul Jakob Klein. Fatada dinspre Str. Caraiman prezintă un rezalit pe două nivele, reliefurile dintre etajele 1 si 2 (o tânără cu vioară) sunt unice în Timisoara.

Casa cu păuni si bufnite nr.7. Foto: Costica Liciu 2014

Casa cu păuni si bufnite nr.7. Foto: Costica Liciu 2014

Casa cu păuni nr.6. Foto: Costica Liciu 2014

Casa cu păuni nr.6. Foto: Costica Liciu 2014

Palatul Jakob Klein – Piata Plevnei nr. 5. Foto: Costica Liciu -2014

Palatul Jakob Klein – Piata Plevnei nr. 5 (o tanara cu vioara). Foto: Costica Liciu 2014

Palatul Jakob Klein – Piața Plevnei nr. 5 (o tanara care picteaza). Foto: Lucian Muntean

Monumentul Sfintei Maria

E sculptat în marmură de Carrara și plasat sub un baldachin neoromanic. Monumentul actual a fost ridicat în 1906 (sculptor Kiss György), și este însoțit de o inscripție în limba maghiară. În imediata apropiere a monumentului Sfintei Maria se află Palatul Comunității Reformate (1901-1902) care conține casa parohială și biserica (ferestrele înalte ale bisericii se află spre Str. T. Cipariu, biserica este înglobată în clădire). Edificiul are o arhitectură neogotică. [Întreg monumentul a fost gândit de arhitectul László Székely.](#)

Monumentul Sfintei Maria, Foto: Costica Liciu 2014

Palatul Comunității Reformate, Foto: Costica Liciu 2014

Biserica Ortodoxă Română din Iosefin

(numită un timp și „catedrala veche”), construită între 1931-1936 (arh. prof. Victor Vlad). Face parte din sirul bisericilor construite după 1918, care marchează ruptura cu arhitectura barocă practică de ortodocși în timpul monarhiei habsburgice, căutând inspirație în formele neobizantine (văzute ca fiind „curat” ortodoxe). Este

construită având drept model (la scară mult redusă, bineînțeles) catedrala Sf. Sofia de la Constantinopol.

Biserica Ortodoxă Română din Iosefin. Foto: Costica Liciu 2014

PALATELE LUI BÉLA FIATSKA

(Piata A. Mocioni 6, Str. I. H. Rădulescu 1, aut. construire 19.09.1910, aut. locuire 19.09.1911).

La 19 septembrie 1910 Béla Fiatska depune cererea de autorizare de construire pentru trei „palate” alipite, cu câte două etaje, pentru parcelele care aveau atunci numerele la „Piata Iosif” (cum se numea pe atunci actuala Piață Mocioni) nr. 14, 16 și nr. 3 la Str. Emmaus (cum se numea pe atunci Str. Rădulescu). Ferestrele de la etajele celor trei clădiri au aceeași înălțime, dar fiecare clădire este tratată din punct de vedere plastic în mod diferit. Expresia plastică a celor trei clădiri corespunde stilului anilor 1900, curentul szeceszíó.

PALATELE LUI BÉLA FIATSKA. Foto: Costica Liciu 2014

Colegiul Național Bănățean

Colegiul Național Bănățean este unul dintre cele mai prestigioase licee din Timisoara. Clădirea Colegiului Național Bănățean din Timisoara a adăpostit institutii de învățământ încă de la înfiintare. Între anii 1773 si 1880, aici a functionat Scoala Elementară „Trivium” de pe lângă parohia din cartierul Iosefin. Între 1881 si 1890, în paralel cu Scoala Elementară a functionat si Scoala Surorilor „Notre Dame”. Din 1956, noua denumire a instituțiilor adăpostite în complex este Scoala Medie Nr. 7 TimiSoara. Între 1965 si 1973, institutia functionează sub numele de Scoala Medie Nr. 10 Timisoara. Din 1973, liceul primește noua denumire de Liceul Real - Umanist Nr. 1 Timisoara. În 1977 institutia devine Liceul de Filologie – Istorie Timisoara. În 1990 se înfiintează Liceul Sârbesc, iar Liceul de Filologie – Istorie își schimbă denumirea în Colegiul Bănățean Timisoara. Din 1999 institutia primește titulatura de „Colegiul Național Bănățean Timisoara” denumire sub care functionează si astăzi.

Colegiul Național Bănăţean. Foto: Costica Liciu 2014

Palatul Băncii de Economii

Se afla la intersectia Bulevardelor Tineretii si General Ion Dragalina, si a fost conceput pentru Banca de Economii Timisoara, Filiala Iosefin, înfiintată în 1880. De-a lungul timpului a găzduit diferite magazine.

Palatul Bancii de Economii, Foto: Costica Liciu 2014

PALATUL ANCORA PALATUL ALADÁR KUDELICH

Bd. General Dragalina 24, 25, 25A, aut construire 24.08.1901, aut locuire 7.07.1902 – întreg complexul a fost construit în mai puțin de un an. Palatul Ancora reprezintă unul dintre edificiile marcante ale arhitecturii anilor 1900 de la Timisoara. Limbajul plastic corespunzător stilului anilor 1900 simplificat utilizează si decoratie neogotică. Turnul care marchează pregnant coltul clădirii este inspirat de silueta turnurilor medievale gotice.

Ancora montată pe trun, îndreptată spre canalul navigabil Bega, aminteste de activitatea nautică, cândva intensă, de pe Bega. Se pare că acest semn de casă este rezultatul unei confuzii lingvistice: parcela s-a numit cândva „La Ogorul Verde” (Zum Grünen Anger). Pentru cuvântul „ogor” s-a utilizat termenul arhaic în limba

germană de „Anger”, cuvânt ieșit în prezent din vorbirea curentă. Pentru că nu s-a mai știut în anul 1900 ce înseamnă „Anger”, pronunțat în grai timisorean „Anker”, s-a crezut că este vorba despre „Anker”, adică „ancoră” în vorbirea germană curentă. Iar edificiul a primit ca „semn de casă” o ancoră, care se păstrează în denumirea palatului și în prezent.

PALATUL ANCORA. Foto: Costica Liciu 2014

PALATUL ANCORA. Foto: (arhiva Budapesta)

Fostul Hotel Splendid, Palatul Martin Gemeinhardt (Bd. General Dragalina 29, aut. construire 26.09.1911, 26.02.1912, arh. Martin Gemeinhardt. Foto: (arh. Budapesta)

Fostul Hotel Splendid, Palatul Martin Gemeinhardt - Bd. General Dragalina 29,
Foto: Costica Liciu 2014

Podul de Fier Pietonal

Podul Metalic pietonal din zona Iosefin leaga strazile Ady Endre de Andrei Muresan a fost ridicat in 1914. Exista o legenda, cum ca acesta ar fi fost ridicat dupa planuri semnate de celebrul Gustave Eiffel sau de firma acestuia, insa istoricii spun ca nu ar fi adevarat. Dupa ani buni de la disparitia Ancorei de Aur, cativa monografi au inceput sa raspandeasca stirea ca Eiffel ar fi proiectat acest pod, insa potrivit inginerului Árpád Jancsó, **"podul a fost proiectat sa fie construit prin reutilizarea pieselor metalice ale fostului pod Hunyadi, fiind alocata suma de 70.000 de coroane"**. A fost terminat in 1917, cu o inaltime mult prea mare insa pentru a fi utilizat de masini, asa ca a ramas pod pietonal. Ridicarea rampelor de acces pentru autoturisme ar fi dus la "ingroparea" caselor din zona. Istoricul banatean Franz Engelmann a botezat acest pod "Podul greselilor", spunand putin ironic: **"daca Sibiu poate sa aiba Podul minciunilor, de ce nu poate sa aiba si Timisoara Podul Greselilor?"**. In orice caz, nu exista dovezi clare care sa ateste faptul ca "podul Eiffel" ar fi fost proiectat dupa vreo schita a celebrului inginer francez. Legenda ramane insa.

Podul de Fier Pietonal; Foto: Costica Liciu 2014

Biserica Catolică Parohială a Cartierului Iosefin (1774-1775)

Stilul este baroc cu elemente rococo. Aceasta este martorul începuturilor Iosefinului, la vremea când acest cartier nu se deosebea prea mult de satele germane din Câmpia Banatului. La 1889 turnul a fost supraînălțat, de aceea biserica are o zveltete neobisnuită pentru un edificiu baroc. În curtea bisericii se află cel mai vechi monument de artă păstrat în oras: statuia Sf. Nepomuk, care se afla initial în Cetate, în Piața Libertății. Foto: Costica Liciu 2014

[Statuia nu mai este în curtea bisericii. A fost restaurată și de 2 ani este în fața bisericii Millennium din Piața Romanilor.](#)

Biserica Catolică Parohială a Cartierului Iosefin. Foto: Costica Liciu 2014

Complexul Surorilor Notre Dame

Pe Bulevardul Geneneral Dragalina. Diferitele clădiri au fost construite între 1881-1894, elementul principal al complexului fiind Scoala de Fete. Constructia sa a marcat semnificativ dezvoltarea Cartierului Iosefin si trecerea de la aspectul rural la viata urbană. Cea mai mare parte a lucrărilor au fost finantate de către episcopul catolic Alexander Bonaz care, în urma unor dispute serioase cu superiorii de la Vatican s-a decis să-si utilizeze averea personală pentru acte de caritate. Complexul include si o biserică cu două turnuri, cu elemente neoromanice. Aici se slujeste si în limba bulgară, pentru comunitatea bulgarilor din Banat. Elementul cel mai reusit al ansamblului este corpul vechi, retras de la stradă, făcând loc unei curti de onoare. Astăzi este găzduit aici Liceul Dositei Obradovici, cu limba de predare sârbă.

Complexul Surorilor Notre Dame. Foto: Costica Liciu 2014

Complexul Surorilor Notre Dame. Foto: (arhiva Budapesta)

Liceul Dositei Obradovici cu limba de predare sârbă. Foto: Costica Liciu 2014

Liceul Dositei Obradovici cu limba de predare sârbă. Foto: (arhiva Budapesta)

Timisoara - Palatul Albert Schott (în partea [stângă](#)) si Palatul Piszika Sándor (în partea [dreaptă](#)). Foto: Costica Liciu 2010

Timisoara anul 1913 - Palatul Albert Schott (1911 - 1912) (în partea [stângă](#)) si Palatul Piszika Sándor (în partea [dreaptă](#)). Foto: (carte postala din colectia personala)

Casa de Economii

Str. I.Ghica 1, aut. construire 5.03.1906, aut. locuire 5.09.1906, arh. Gemeinhardt
Clădirea reflectă stilul anilor 1900, curentul Art Nouveau cu decoraii vegetale si figurative, tipic pentru arhitectul Gemeinhardt în această perioadă. Foto: Costica Liciu 2014

Casa de Economii Timisoara

Str. I.Ghica 1, aut. construire 5.03.1906, aut. locuire 5.09.1906, arh. Gemeinhardt. Foto: Costica Liciu 2014

Gara de Nord din Timisoara

La 15 noiembrie 1857, s-a dat în folosință prima linie de cale ferată spre Timisoara, între Szeged-Jimbolia-Timisoara. Tot atunci s-a sărbătorit si sosirea primului tren în gara orasului Timisoara. La început, acest modern si rapid mijloc de transport sosea în Timisoara de trei ori pe săptămână. În aceste conditii, gara a fost o constructie modestă. Ulterior, din statia de cale ferată, construită în anul 1857, s-a făcut o magazie.

Nu departe de ea a fost construită o nouă gară, dar în anul 1897 și aceasta a fost dărâmată și în locul ei s-a construit o nouă gară și noi linii care, atât ca mărime, suprafață și înfățișare exterioară, la vremea respectivă întrecea orice altă gară din restul orașelor (din Ungaria de atunci) și a costat statul aproape patru milioane de coroane. Lungimea rețelei de sine pozată în stația din Iosefin avea o lungime de 43 km. Numele ei inițial a fost Josefstadter Bahnhof sau Józsefvaros Indoház, în traducere „gara din Iosefin”, după numele cartierului timisorean Iosefin, în care se află. După Unirea Banatului cu România și instaurarea administrației românești la Timisoara, în 1919, gara a fost redenumită în Gara „Domnita Elena”, nume pe care l-a purtat până la al doilea război mondial.

Gara din Iosefin din Timisoara, Foto: (arhiva Budapesta 15.10.1899)

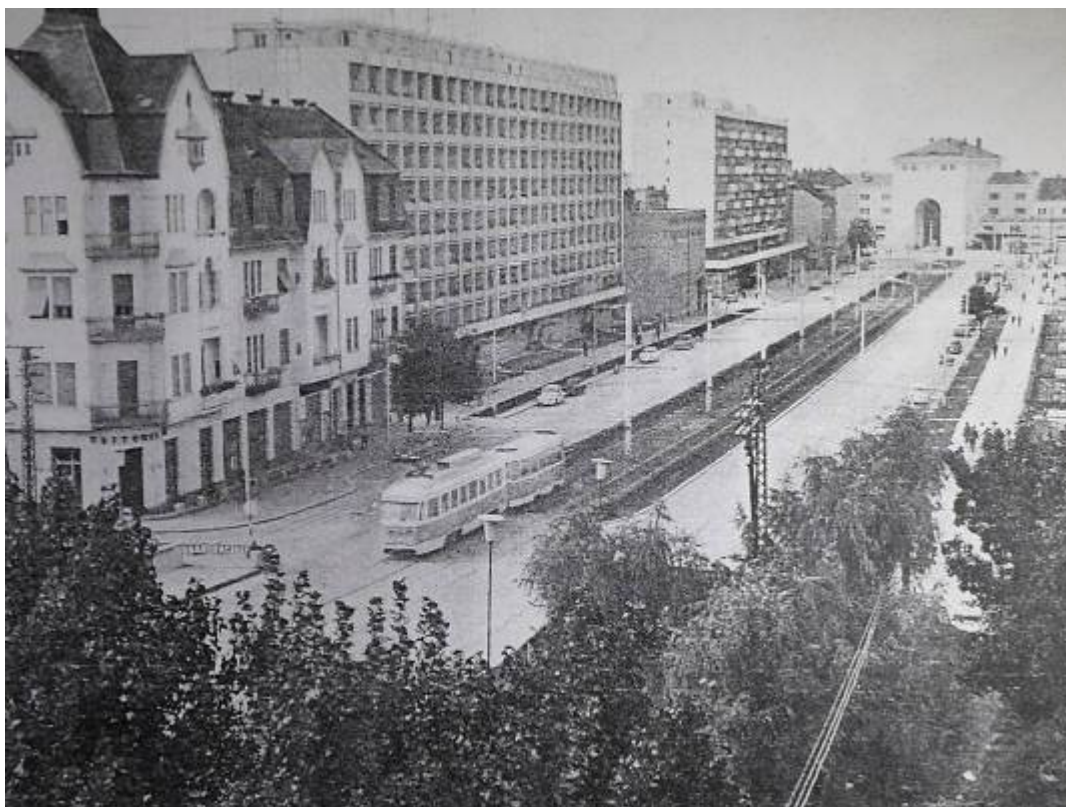
Gara [din Iosefin](#) din Timisoara - Prima gara [construită în](#) anul 1857. Foto: (arhiva Budapesta), [foto 1890](#)

Gara [din Iosefin](#) din Timisoara, Foto: (arhiva Budapesta)

Gara (din Iosefin) de Nord din Timisoara anul 1898, Foto: (colectia personala)

Gara de Nord din Timisoara. Foto: (Ziarul Drapelul Rosu Timisoara 1968, colectia personala)

Gara de Nord din Timisoara. Foto: Costica Liciu - 2010

Strada Vacarescu, fosta Bem utca - Piata Iosefin Timisoara. Foto: (arhiva Budapesta),

[Strada Vacarescu](#) - Piata Iosefin Timisoara. Foto: Costica Liciu 2014

Podul Muncii, Fabrica de Tutun si Turnul de Apa

Podul Muncii sau Regal ori podul de la Autogara sau de la Fabrica de Tutun a fost ridicat in anul 1913, tot pe locul unui vechi pod de lemn ce fusese reparat initial in anul 1898. S-a folosit structura unui pod metalic din Fabric. A fost vopsit in 1923 si consolidat in 1936 si in 1968. Constructia actuala dateaza din 1978.

Podul Muncii, Fabrica de Tutun si Turnul de Apa. Foto: Costica Liciu 2010

Timisoara -Turnul de Apa de pe str. Gh. Baritiu din Iosefin, fratele geaman al Turnului de Apa din Fabric. Foto: Costica Liciu 2014

Sinagoga din Iosefin - singura sinagogă rămasă în funcție în Timisoara. Foto: C. Liciu 2014

„Palatul Pompierilor din Iosefin, Timisoara” - Bv. 16 Dec. 1989.
Cladirea este realizata in anul 1905 de Arhitectul Székely László.
Foto: (arhiva Budapesta)

„Palatul Pompierilor din Iosefin, Timisoara” – Bv. 16 Dec. 1989. Foto: Costica Liciu 2014

Maxima pentru pompieri:

Pompierii nu mor niciodată, ei ard mereu în sufletele oamenilor pe care i-au salvat ...

**Am fost, am vazut, am fotografiat,
V-am oferit voua, cu drag !!!**

12.03.2016, Constantin Liciu - Timisoara